

Kitablarnın insan həyatında rolu nədən ibarətdir?

Bu günə qədər elm və texnikanın inkişafı ilə paralel olaraq kitabda forma, xammal və məzmununda müxtəlif dəyişikliklər yaranıb. Çap maşınının icad olunana qədər kitablar müəyyən bir qrupa müraciət edilirdi, ancaq mətbəə yaranıqdan sonra və çap maşınlarının kəşfindən sonra kitab ya-

vaş -yavaş insanların gündəlik həyatına nüfuz etdi. Savadlılığın artması kitaba olan marağı və ehtiyacı da artırdı və bununla paralel olaraq kitab satışı sənayesi də müm-

ması oldu. Kağız əsrlər boyu Çində və Türkünstanda istifadə edilmişdir. Kağızın Çində ilk dəfə 105-ci ildə istifadə edildiyi təxmin edilir. Ancaq insanların çoxu bu kağızı bilmirdi. İpəkdən kağız da çox bahalı idi. Ancaq qısa müddətdə çoxlu və sürətli kitablar əldə etmək hələ mümkün deyildi. Kitablar kopyalanırdı və çoxalır.

Elmin inkişaf etməsi nəticəsində taxta çapı adlanan ksiloqrafiya üsulu sınıandı. Bu çap texnikasında taxta lövhələrin üzərində mürekkəblə çap olunmuşdur.

VIII əsrdə Çində istifadə edilən bu üsul Misir və Suriyada parça üzərində motivlər çap etmək üçün istifadə edildi, daha sonra kağızdan istifadə geniş yayıldıqdan

sivilizasiyamıza yol göstərən mənbələr olduğundan yaxşı yazarların əsərləri seçilməli və bu mövzuda lazımı şey göstərməlidir.

Keçmişdə kitab haqqında danışarkən ilk növbədə dini və elmi əsərlər ağıla gəlirdi. Kitabın çox bahalı və nadir bir obyekt olması, ona yalnız alimlər üçün ayrılmış bir obyekt kimi baxılırdı.

Kitabın faydaları

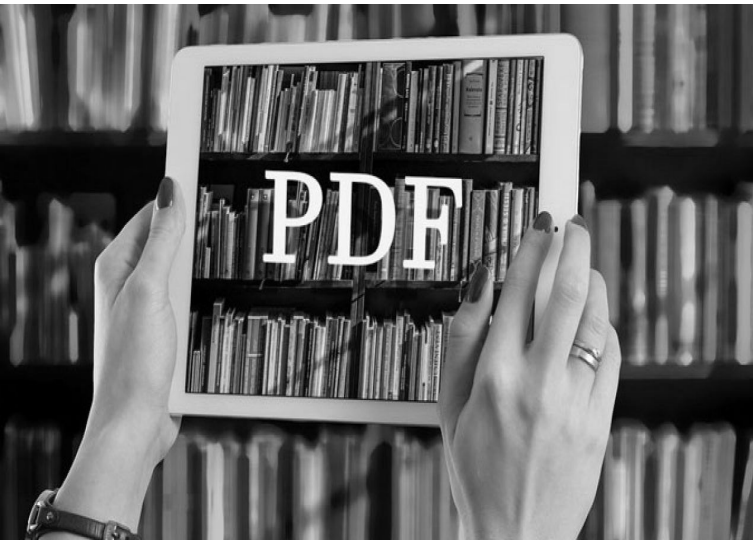
Kitab oxumaq insanın nitqini düzəldir və söz ehtiyatını artırır.

Oxumaq veridisinin yaranmasına səbəb olur və yazı yazma bacarıqlarını inkişaf etdirir.

ton oxu və mütaliyə ilə məşğuluq. Həyatımızda klaviyaturadan istifadə etməklə fikirlərimizi bölüşür, sosiallaşırıq. Dünya elektron kitabxanaları və elektron nəşrləri son illər çox sürətlə inkişaf edib. Onların digər elektron daşıyıcılardan və ənənəvi kitablardan çox böyük fərqləri var. Kitablarn müəyyən tirajla nəşr olunur bu isə bir çox oxucuya çatmır. Kitablarn elektron variantı isə sayta və ya elektron kitabxanaya daxil olaraq həmin elektron kitabları əldə edə bilərik. Avropa və qərbin bir çox ölkələrində istənilən kitabı yükləmək üçün pul tələb olunur. Ənənəvi kitabları satışa çıxardan Amazon və digər satış portal-ları vasitəsi ilə pulla alınır. Biz elektron kitabları humanitar bir layihə olaraq pulsuz yüklənməsinə tərəfdarı kimi çıxış edirik. Başçılıq etdiyim yeni yazarlar və sənətkilər ictimai birliyin kitabxana.net virtual elektron kitabxanasının yaradıb. 2009-dan bu günə qədər 7-8 milyona yaxın elektron kitabxana və nəşrlər həmin portala daxil edilib. Açıq -ictimai kitabxana olaraq dünyanın müxtəlif ölkələrindən Azərbaycan ədəbiyyatı ilə maraqlanan insanların diqqətini cəlb edir. Bu insanların sərbəst elektron kitablardan istifadə etmək imkanları var. Biz ənənəvi kitablarn mövcudluğunu da qəbul edirik. Lakin zaman öz diqqətini edir. Çox güman ki, bu kitablarn yaxın gələcəkdə olmayacaq. 21 əsr vizual və səsli mətnlərin paylaşıldığı bir əsr olacaq. Fikir versəniz şəkil, video, audio istifadə olunması ilə nəinki elektron həm də virtual kitablarn, kitabxanalar yaradılır. Yalnız internetdə yerləşdirilir. Bunun sağlamlığıma zərər baxımından deyə bilərəm ki, dövrümüzdə mobil telefonlardan çox istifadə olunur. Kitab ilk növbədə mətnidir, informasiyadır, bilgidir. Kitabın çap edilməsi ekologiyaya da zərər verir. Eyni zamanda, çap prosesi elektron formasına görə daha gec başa gəlir. Düşünürəm ki, bu texnologiya daha az zərər verir. Eyni zamanda, gələcəyin texnologiyasıdır. Nano texnologiyalar vasitəsilə kitablarn birbaşa insan beyninə yeriləcək".

Qönçə Quliyeva

mənəvi qıdadır. Kitab həm də oxuyanlara istiqamət vermək üçün də istifadə olunur.

Quranda tez-tez müxtəlif mənalarda rast gəlinən kitab sözü, Allah-Təalanın peyğəmbərlərinə göndərdiyi vəhylər mənasında da istifadə edilmişdir. İnsanların bildiklərini və öyrəndiklərini kitablara yazmalarının tarixi keçmişə dayanır.

Kitab bir nəslin o biri nəsle qoyub getdiyi mənəvi vəsiyyətdir

Hər əsrdə lazımı dini və dünya bilikləri insanlara göndərilən peyğəmbərlər tərəfindən öyrədilmişdir. Kitablarn bu məlumatların itməməsi üçün yazılmışdır.

İlk insan və ilk peyğəmbər olan Adəmdən bəri peyğəmbərlərə yüz dörd səmavi kitab göndərilib. Onlardan dördünün böyük kitablarn olduğu bilinir: Tövrat, Zəbur, İncil və Quran.

Tövrat Həzrəti Musaya, Zəbur Həzrəti Davuda, İncil Həzrəti İsayə və Quran Həzrəti Məhəmmədə göndərilib. Bunlardan Quran heç bir hərfini dəyişdirmədən günümü-zə çatmışdır. İlk dövrlərdə yazılan kitablarn çoxu yağı, sel, müharibə və s. fəlakətlər səbəbi ilə və ya insanların bir-birinə düşmənçiliyi nəticəsində məhv olub yoxa çıxıblar. Məlumdur ki, Çingiz xan nəvəsi Hülakü Bağdadı ələ keçirəndə min il əvvəl yazılmış kitablarn do-lu kitabxanaları yandırdı.

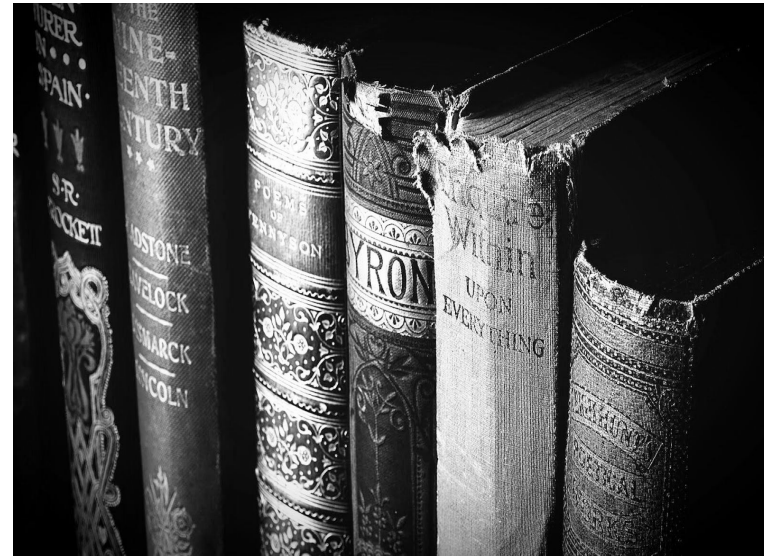
kün qədər inkişaf etdi. Bu inkişafın gələcəkdə nə qədər irəliləyəcəyini proqnozlaşdırmaq çətinidir.

Kitablarnın mənəvi catacaq qədər böyük bir krallıqdır. V.Şekspir

Kitab formasındaki dəyişiklikləri tarixə baxaraq izləmək mümkündür. Kitablarn istifadə olunan mətnə və materiala görə fərqli formalar almışdır. Kağız ixtira edilməzdən əvvəl yazıları metal, daş, ağac və gil lövhələrə həkk edirdilər. Şumer, Assuriya və Hititlər kül lövhələrinə yazdılar. Çinlilər ipək parçadan istifadə edirdilər. Misirdə papirus liflərindən istifadə olunurdu. Papirus yüngül, elastik, lakin davamlı material idi. İlk kitablarn qədim misirlilərə aiddir. Bunlar Ölülər Kitabı adlanan dini əsərlərdir. Yazı papirusun yalnız bir tərəfində fırça ilə yazılmışdır. Eramızdan əvvəl VII əsrdə papirus Misirdən Yunanıstana, oradan da romalılara keçdi. Eramızdan əvvəl II əsrdə romalılar 15 m uzunluğunda və 15-30 sm enində olan papiruslardan istifadə etməyə başladılar. Romada kitabxanalar var idi, bəziləri ictimaiyyət üçün açıq idi və nadir kitablarn toplanırdı.

Zamanla papirusun azalması, parçalanması və yanan bir maddənin olması, habelə ümumiyyətlə, Misirdə istehsal olunan papirusların ixracının qadağan edilməsi papirus istifadəsini sıradan çıxardı.

Kitabın inkişafında ikinci əhəmiyyətli addım, kağızın ortaya çıx-

sonra kitablardakı şəkilləri, sonra şəkli təkraralamaq üçün istifadə edildi.

XV əsrdə bir neçə vərəqdən ibarət və yalnız bir tərəfi çap oluna bilən bukletlər nəşr olunurdu. Ksilografik metodun qeyri -kafiliyi və böyük mətnlərə icazə verməməsi tipografianın inkişafına səbəb oldu. Tipografiyada məktublarn sökül-dü və bir neçə dəfə istifadə edildi. Bu üsulla Qərbdə ilk kitab 1450 -ci ildə Almaniyada nəşr olundu. İlk kitab 1465 -ci ildə İtaliyada, 1477 -ci ildə Fransada nəşr olundu. XV əsrdə 35.000 kitabın nəşr olunduğu təxmin edilir. 1501-ci ildən əvvəl nəşr olunan əsərlər əlyazmalarla çox bənzəyir.

Kitabın inkişafında üçüncü və ən vacib mərhələ çap maşınının kəşfi idi. Bu kəşflə günümü-zə çat-an kitabın inkişafı başladı. Çap maşını ilə kitab əldə etməkdə ən böyük maneə olan "yazı" problemi həll edildi. Qısa müddətdə çoxlu sayda kitab əldə etmək mümkün oldu. Çap və kağız sənayesindəki inkişaflarla paralel olaraq, xərclər azaldı və kitaba sahib olmaq daha asan oldu. Bu gün hər gün milyonlarla kitab çap olunur və bütün dünyada yayılır. Bu gün kitab-sız heç bir yer qalmayıb. Kitab artıq geniş yayılmış və hər kəsin mülkünü çevirmişdir. Kitab satışı dövrümüzdə bir sənayedir. Ancaq insanların zərərli kitablardan və nəşrlərdən qorumaq həll olunmamış bir problem olaraq qalır.

Kitablarn mədəniyyətimizə, nəfsimizə, ruhumuza, həyatımıza və